

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum imperare sit actus rationis, vel voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super questionis decimasepime articulum primum.

Circa primum articulum questionis 17 aduerte, quod ad imperii rationem tria concurrunt. Ordinatio alicuius ad aliquid: intimatio: & motio. Cū enim præcipitur, Dilige Deū,

ordinatur aliquis ad amandum Deum, & intimatur hoc ei, & mouetur ad hoc ab imperante. Ordinatio autem, & intimatio, ad rationem spectant: motio autem ad uoluntatem, unde actus imperii componitur ex eo, quod est intellectus, & ex eo, quod est uoluntas. Et quia iuxta doctrinam habitam superius in quaestio. 13. artic. 1. actus compositus ex duobus spectantibus ad diuersas potentias, illius est potentie essentialiter, & elicitive, cuius est materialiter, seu quantum ad substantiam actus, ut patet in actibus habituum (Mori enim propter Christum, licet sit a charitate & fortitudine, elicitive est fortitudinis, quia ipsius est quod ad materiale, cum in imperando uoluntas concurrat ut suprema potentia, quia ut primum mouens ad exercitium, & quod est a superiori potentia in actu composito, se habet ut forma: quod uero ab inferiori, ut materiale & substantia actus) consequens est, ut ordinatio intimatiua in imperio se habeat ut materia, & motio ut forma, ac per hoc imperium est elicitive, & essentialiter actus rationis, uoluntatis uero primordialiter quo ad formam. Testatur autem hoc actus proprius prudentie, quem constat oportere esse actum rationis, & est recte præcipere. Prudens enim post inuentionem, & iudicium, quæ spectant ad eubliam, & gnomen, & finem, habet proprium actum, qui est recte præcipere. Est igitur præceptum, seu imperium actus rationis participantis uoluntatem, ut primum mouens. Et hoc in loco diligenter attendito, quod non considerare participationem uoluntatis

QVAESTIO XVII.

De actibus imperatis a uoluntate, in nouem articulos diuisa,

DEINDE considerandū est de actibus imperatis a uoluntate.

ET CIRCA hoc quæruntur nouem.

- ¶ Primò, Vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis.
- ¶ Secundò, Vtrum imperare pertineat ad bruta animalia.
- ¶ Tertio, De ordine imperii ad usum.
- ¶ Quarto, Vtrum imperium, & actus imperatus, sint unus actus, uel diuersi.
- ¶ Quintò, Vtrum actus uoluntatis imperetur.
- ¶ Sextò, Vtrum actus rationis.
- ¶ Septimò, Vtrum actus appetitus sensitui.
- ¶ Octauò, Vtrum actus animæ H uegetabilis.
- ¶ Nonò, Vtrum actus exteriorū membrorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum imperare sit actus rationis, uel uoluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod imperare non sit actus rationis: sed uoluntatis. Imperare .n. est mouere quoddam. Dicit .n. Auic. quod quadruplex est mouens. scilicet efficiens, disponens, imperans, & consilians: sed ad uoluntatem pertinet mouere oēs alias uires aīæ, ut dictū est supra. ergo imperare est actus uoluntatis.

¶ 2. Præ. Sicut imperari pertinet ad id, quod est subiectum, ita imperare pertinere uidetur ad id, quod est maximè liberum: sed radix libertatis est maximè in uoluntate: ergo uoluntatis est imperare.

¶ 3. Præ. Ad imperium statim sequitur actus: sed ad actum rationis non statim sequitur actus .n. qui iudicat aliquid esse faciendum, statim illud operatur. ergo imperare non est actus rationis, sed uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Gre. Nissenus dicit, & etiam Philosophus. quod appetitus obedit rationi. ergo rationis est imperare.

RESPON. Dicendum, quod imperare est actus rōnis, præsupposito tamen actu uoluntatis. Ad

F ab intellectu, & intellectus a uoluntate: nec discernere quid hic potentis conuenit ex seipsis, & quid ex alterius participatione: causa est exorbitandi a communibus animi conceptionibus. Et quamuis quolibet profertur contraria, sollicitum esse, stultum cenfeatur: quæ tamen ab illustribus uiris, de quorum numero fuit Scotus, contra-

ria asseruntur, non possum pretere. Putat ipse uoluntatem esse collatiuam, & ordinatiuam, non ut sapit intellectum: sed hoc potius conuenire intellectus, & uoluntati, secundum aliquem eis communem naturam, puta, immaterialitatem, ut patet in secundo sentent. distin. sexta, q. 1. & in quolibet, quaestio. decimasepima. Hoc autem esse falsum, ex communi animi conceptione, qua tenemus, quod ordinare, intellectus seu rationis est, patet. Quod enim ordinari, si actus, sapientie, prudentie, arti &c. conueniat, liquet. Quod uero solus intellectus ordinat, ex eo patet, quod quicquid ordinis in naturalibus, & uoluntatis est, a ratione proficitur, & in illam resoluitur. Opus enim nature, & opus intelligentie: & electiones, in quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum quæ sunt ad finem proper finem, a consilio proficiuntur ordinante hoc in illud. Voluntas enim eligens, & utens, tendit in res secundum ordinem rationis ueræ, uel falsæ, implicite, formaliter, uel virtualiter dirigentis hæc in illa. Unde cum pluralitas sine necessitate admittenda non sit, & in principis natura siudeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluendo in intellectum, & communiam animi conceptione, ut dictum est, habeatur, quod conferre & ordinare, rationis proprium opus est, ab incerta est Scotica hæc phantasia, pcedes ex indirectione eius, quod uoluntati conuenit secundum se uel ut participat intellectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod imperare non est mouere quocunque modo, sed cum quadam intimatione denuntiatiua ad alterum, quod est rationis.

AD SECYNDVM dicendum, quod radix libertatis est uoluntas, sicut subiectum: sed sicut causa, est rō. Ex hoc .n. uoluntas libere potest ad diuersa ferri, quia ratio potest habere diuersas conceptiones boni: & ideo philosophi distinguunt liberum arbitrium, quod est liberum de ratione iudicium, quasi ratio sit causa libertatis.

AD TERTIUM dicendum, quod rō illa cōcludit, quod imperium non sit actus rationis absolute, sed cum quadam motione, ut dictum est

Putat ipse uoluntatem esse collatiuam, non ut sapit intellectum: sed hoc potius conuenire intellectus, & uoluntati, secundum aliquem eis communem naturam, puta, immaterialitatem, ut patet in secundo sentent. distin. sexta, q. 1. & in quolibet, quaestio. decimasepima. Hoc autem esse falsum, ex communi animi conceptione, qua tenemus, quod ordinare, intellectus seu rationis est, patet. Quod enim ordinari, si actus, sapientie, prudentie, arti &c. conueniat, liquet. Quod uero solus intellectus ordinat, ex eo patet, quod quicquid ordinis in naturalibus, & uoluntatis est, a ratione proficitur, & in illam resoluitur. Opus enim nature, & opus intelligentie: & electiones, in quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum quæ sunt ad finem proper finem, a consilio proficiuntur ordinante hoc in illud. Voluntas enim eligens, & utens, tendit in res secundum ordinem rationis ueræ, uel falsæ, implicite, formaliter, uel virtualiter dirigentis hæc in illa. Unde cum pluralitas sine necessitate admittenda non sit, & in principis natura siudeat paucitati: & omnis ordo qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluendo in intellectum, & communiam animi conceptione, ut dictum est, habeatur, quod conferre & ordinare, rationis proprium opus est, ab incerta est Scotica hæc phantasia, pcedes ex indirectione eius, quod uoluntati conuenit secundum se uel ut participat intellectum. In responsione ad secundum, notato distinctionem de radice libertatis formaliter, uel causaliter, & In cor. quod

Inf. q. 60. ar. 1. cor. fin. Et 2. q. 83. ar. 1. & 10 cor. Et ut. q. 22. artic. 12. ad quartum. Et quo. 9. ar. 12. q. 9. ar. 1.

Li. 1. c. 9. in prin. & c. 8. ante med. Arist. 1. Eth. cult. to. 5.

q. 16. artic. & q. 83. ar.

Ca. 1. dio.

Li. 1. c.

art. 1.

q. 9. ar.

Dauy.

In cor. quod

ARTICVLVS II.

A Ordinant ad actionem. & iō in cis est impetus, se non imperium.

ARTICVLVS III.

Utrum usus precedat imperium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod usus precedat imperium. Imperium enim est actus rationis, presupponens actum uoluntatis, ut supra dictum est. * sed v sus est actus uoluntatis, ut supra dictum est. * ergo v sus precedit imperium.

¶ 2 Præ. Imperium est aliquid eorum quæ ad finem ordinantur: eorum autem quæ sunt ad finem, est v sus. ergo uidetur, quod usus sit prius, quam imperium.

¶ 3 Præ. Omnis actus potentie motæ a uoluntate, v sus dicitur: ga uoluntas utitur aliis potentiis, ut supra dictum est: sed imperium est actus rōnis, prout mota est a uoluntate, sicut dictum est. * ergo imperium est quidam v sus: cōmune autem est prius proprio. ergo usus est prius, quam imperium.

SED CONTRA est, quod Damadicit, quod impetus ad operationem precedit usum: sed impetus ad operationem fit p imperium. ergo imperium precedit vsum.

RESPON. Dicendum, quod usus eius quod est ad finem, secundum quod est in ratione referente ipsum in finem, precedit electionem, ut supra dictum est. * unde multo magis precedit imperium: sed v sus eius, quod est ad finem, secundum quod subditur potentie executiæ, sequitur imperium, eo quod usus utentis coniunctus est cum actu eius, quo quis utitur. Non enim utitur aliquis baculo, antequam aliquo modo p baculum operetur. Imperium autem non est simul cum actu eius cui imperatur: sed naturaliter prius est imperium, quam imperio obediatur, & aliquando etiā est prius tempore. unde manifestum est, quod imperium est prius, quam usus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omnis actus uoluntatis precedit hunc actum rationis, qui est imperium: sed aliquis precedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet v sus, quia post determinationem consilii quæ est iudicium rationis, uoluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei, per quod agendum est quod eligitur: & tunc demum uoluntas alicuius incipit uti exequendo imperium rōnis, quāquid uoluntas alterius, cum aliquis imperat alteri, quāquid autem uoluntas ipsius imperantis, cum aliquis imperat sibi ipsi.

AD II. dicendum, quod sicut actus sunt præuii potentis

nis, uidebit ut inuenis, ita actum trinitatis. Quamuis in hoc casu putem, quod quia tristitia pendet ex dispositione organi, quod quandoque est dispositum ad hoc, propterea ita modica est tristitia, ut appareat non tritari. Inter actus autem appetitus sensitui, & partus uegetatiuæ, hoc interest, quod actus appetitus sensitui subest imperio in ordine ad propria principia elicitiua, & propria obiecta actus uero partus uegetatiuæ neutro modo subest imperio: sed concupiscencia, & applicatio eorum, sicut aliorum actiuorum, & passiuorum naturalium. Cadit enim sub imperio rationis concupiscencia hoc pulchrum, ita quod & in potestate hominis est concupiscencia, & non concupiscencia: & concupiscencia hoc, & non hoc. Sed non cadit sub rationis imperio, quod uirtus generatiua emittat, uel non emittat semen: aut quod generet, aut non: aut hoc, uel illud, quamuis cadat sub imperio applicationis uirtutis generatiuæ cum sua actione, si habet. Sicut uero cadit sub imperio, quod ignis excutitur ex lapide, sed hoc pendet ex uirtute lapidis percussis & ceteris, quamuis applicatio lapidis & ferri cum suis efficacibus ad excutiendum, sub imperio cadat. Unde non quadoque sic, & quæque non, pars generatiua imperio subditur: sed nunquam actus eius ut sic, imperio subditur: quamuis ipse cum sua efficacia & actione quæ naturam sequitur, applicabilitas imperio subest rationis, & propterea inter uoluntaria computatur.

Artic. q. 16 art. 1.

q. 16. art. 1.

Li. 2. Ortho. fidei, c. 22.

q. preced. artic. 4.

Utrum imperare pertineat ad animalia bruta.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod imperare cōueniat brutis animalibus, quia secundum Auic. Virtus imperans motum, est appetitiua: & uirtus exequens motum, est in musculis, & in nervis: sed utraq; uirtus est in brutis animalibus. ergo imperium inuenitur in brutis animalibus.

¶ 2 Præ. De rōne serui est, quod ei imperetur: sed corpus cōparatur ad animam, sicut seruus ad dominum, sicut dicit Philosophus in 1. * Poli. ergo corpori impetatur ab anima, etiam in brutis, quæ sunt composita ex anima, & corpore.

¶ 3 Præ. Per imperium homo facit impetum ad opus: sed impetum in opus inuenitur in brutis animalibus, ut Dam. dicit. ergo in brutis animalibus inuenitur imperium.

SED CONTRA. Imperium est actus rationis, ut dictum est: sed in brutis non est ratio. ergo neque imperium.

RESPON. Dicendum, quod imperare, nihil aliud est, quod ordinare aliquid ad aliquid agendum cum quadam intimatiua motiōe. Ordinare autem est proprius actus rōnis: unde impossibile est, quod in brutis animalibus, in quibus non est rō, sit aliquo modo imperium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uis appetitiua dicitur imperare motum, in quantum mouet rōnem imperantem: sed hoc est solū in hominibus: in brutis autem animalibus uirtus appetitiua non est proprie imperatiua, nisi imperatiuum sumatur large pro motiui.

AD SECUNDVM dicendum, quod in brutis animalibus corpus quodam habet unde obediatur: sed anima non habet unde imperet, quia non habet unde ordinet. Et ideo non est ibi ratio imperantis, & imperati: sed solum mouentis, & moti.

AD TERTIVM dicendum, quod aliter inuenitur impetus ad opus in brutis animalibus, & aliter in hominibus. Homines enim faciunt impetum ad opus per ordinationem rōnis, unde habet in eis impetus rōnem imperii: in brutis autem fit impetus ad opus p instinctum naturæ: quia appetitus eorum statim apprehenso conuenienti, uel inconuenienti, naturaliter mouetur ad prosecutionem, uel fugam: unde ordinatur ab alio ad agendum: non autem ipsa seipsa

Supr. q. 11. art. 1. cor.

Ca. 1. medico.

Li. 2. c. 22.

art. preced.

Daus.

in cor. 11.